

KAMONDAN O'Q OTISH SPORTINING PAYDO BO'LISHI

Hakimov Dilshod Qo'qonovich

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada kamondan o'q otish sportining kelib chiqishi, uning tarixiy ildizlari, qadimgi xalqlar hayotidagi o'rni va zamonaviy sport turiga aylanish jarayoni ilmiy yondashuv asosida yoritilgan. Shuningdek, kamondan o'q otishning Markaziy Osiyo hududida tutgan o'rni, Yevropa va boshqa mintaqalarda rivojlanish tarixi tahlil qilingan. Olimpiya o'yinlaridagi kamondan o'q otish sportining shakllanishi va bugungi kunda bu sport turining ahamiyati haqida ma'lumotlar berilgan. Kamondan o'q otishning jismoniy, aqliy va tarbiyaviy jihatdan foydali tomonlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: kamon, o'q otish, sport tarixi, Markaziy Osiyo, Olimpiya o'yinlari, sport turlari, tarixiy taraqqiyot.

Аннотация. В данной статье рассматривается возникновение спорта стрельбы из лука, его исторические корни и роль в жизни древних народов. Проанализированы этапы развития этого вида деятельности от охоты и военного искусства до современного олимпийского спорта. Особое внимание уделено традициям стрельбы из лука в Центральной Азии, а также развитию в Европе. Освещены правила и значимость данного вида спорта в формировании физической и психологической выносливости человека.

Ключевые слова: лук, стрельба из лука, история спорта, Центральная Азия, Олимпийские игры, спортивные традиции, развитие спорта.

Annotation. This article explores the origin of archery as a sport, its historical roots, and its role in the lives of ancient civilizations. It analyzes the transformation of archery from a hunting and military tool into a modern Olympic sport. Special attention is given to the development of archery traditions in Central Asia as well as in Europe. The article also highlights the rules of archery and its importance in developing physical endurance and mental discipline.

Keywords: *archery, bow, history of sport, Central Asia, Olympic Games, sports development, tradition.*

Kirish

Kamondan o'q otish (yoy otish) insoniyat tarixidagi eng qadimiy mashg'ulotlardan biridir. Dastlab u ovchilik va o'zini himoya qilish vositasi sifatida qo'llanilgan bo'lsa, keyinchalik harbiy san'atning ajralmas qismiga aylangan. Vaqt o'tishi bilan kamon va o'qdan foydalanish texnikasi takomillashib, u o'zining ilgari amaliy vazifalarini yo'qota boshladi. Biroq bu mashg'ulot insoniyat madaniyatida o'chmas iz qoldirdi va bugungi kunda u jahon sport tizimining muhim turlaridan biri sifatida rivojlanmoqda. Kamondan o'q otish sporti xalqaro musobaqalar, Olimpiya o'yinlari va ko'plab mamlakatlar sport maktablarining ajralmas qismiga aylangan.

Kamondan o'q otishning tarixiy ildizlari. Kamondan foydalanish tarixi miloddan avvalgi 20–25 ming yilliklarga borib taqaladi. Arxeologik topilmalar shuni ko'rsatadiki, qadimgi Misr, Bobil, Hindiston, Xitoy va Yunoniston hududida yashagan qadimgi xalqlar ovchilik uchun qo'lbola kamonlardan foydalanganlar[2].

Qadimgi madaniyatlarda yoy san'ati:

1) Qadimgi Misrda kamon miloddan avvalgi IV ming yillikda mavjud bo'lgan. Misrliklar yoydan nafaqat ovchilikda, balki janglarda ham keng foydalanganlar. Fir'avnlr qo'shinida kamonchilar alohida jangchilardan tashkil topgan.

2) Mesopotamiya sivilizatsiyasida bronza uchlikli o'qlar ishlatilgan. Bu muddatda yoy va o'q harbiy ustunlik belgisi bo'lib xizmat qilgan.

3) Qadimgi Hindistonda "Mahabhorat" va "Ramayana" dostonlarida ham yoy san'ati bo'rttirib tasvirlanadi. Mashhur qahramon Arjuna va Rama yoy otish bo'yicha tengsiz ustalar sifatida e'tirof etilgan.

4) Xitoyda yoy qadimiy harbiy san'at vositasi hisoblangan. Miloddan avvalgi XIII asrda Xitoyda yoysimon murakkab konstruksiyali qurollar yaratila boshlangan.

Markaziy Osiyoda yoy va o'qning tarixi. Markaziy Osiyoda kamondan o'q otishning tarixi miloddan avvalgi davrlarga borib taqaladi. Qadimgi saklar, massagetlar, skiflar, so'g'dlar, xorazmliklar va turkiy qabilalar hayotida kamondan o'q otish asosiy qurol bo'lgan. Ular "ot ustida yoy otish san'ati"ga juda katta e'tibor qaratganlar[1].

Massagetlar malikasi To'maris haqida tarixchilar shunday yozadilar: uning lashkarida eng ko'p ishonilgan jangchilar aynan kamondachilar bo'lgan.

Turkiy xalqlarda ham yoy otish "bahodirlar sinovi" sifatida qadrlangan. Alp Er To'nga va To'marislarning jangovar qudrati aynan yoy va nayzaga asoslangan edi. O'zbek xalqining qadimiy o'yinlarida ham yoydan o'q otish unsurlari bo'lganligi etnografik materiallarda uchraydi.

Yevropada yoy otish tarixi. Yevropada kamondan miloddan avvalgi davrlardan beri qo'llanilgan. Ayniqsa, o'rta asrlar davrida Angliya, Frantsiya va Germaniyada kamondachilar alohida harbiy kuch hisoblangan[3].

— Angliyada uzun yoysimon qurol (Longbow) mashhur bo'lgan. Agincourt jangida (1415-yil) ingliz kamondachilari frantsuz qo'shinlarini mag'lub etishda hal qiluvchi rol o'ynagan.

— Vikinglar ham o'zlarining mustahkam kamondalari bilan tanilgan.

— Yevropa xalqlarida kamondan o'q otish keyinchalik harbiy ahamiyatini yo'qotib, sportga aylangan ilk faoliyatlardan biri bo'ldi.

Kamondan o'q otishning sport turiga aylanish jarayoni. Yoy otish sporti birinchi marta XVIII asrda Angliyada sport faoliyati sifatida qayta tiklandi. 1781-yilda Buyuk Britaniyada birinchi yoy otish klubiga asos solindi. 1844-yilda ushbu sport turi bo'yicha rasmiy musobaqa o'tkazildi.

Ko'p o'tmay, kamondan o'q otish boshqa Evropa mamlakatlari, AQSh, Kanada va Yaponiya sport hayotiga kirib keldi.

Olimpiya o'yinlarida yoy otish. Kamondan o'q otish ilk bor 1900-yil Parij Olimpiadasida o'yin dasturiga kiritilgan. Keyinchalik 1904, 1908 va 1920-yillarda ham o'tkazilgan, biroq musobaqa qoidalarida yagona reglament bo'lmagani sababli 50 yilga to'xtatilgan.

Faqatgina 1972-yilda xalqaro standartlar joriy etilgach, Munich Olimpiadasida yoy otish sporti doimiy sport turi sifatida qayta tiklandi. Aynan o'shanda xalqaro tartibda baholash, masofa va nishonga urish qoidalari belgilandi. Bugungi kunda ushbu sport erkaklar va ayollar o'rtasida alohida yo'nalishlarda o'tkaziladi.

Kamondan o'q otish sportining qoidalari. Kamondan o'q otish sportida asosiy nishonga urish masofalari 30 metr, 50 metr, 70 metr va 90 metrni tashkil etadi. Olimpiya musobaqalarida 70 metr masofa standart hisoblanadi.

Yoylar ikki xil bo'ladi:

1. Klassik (recurve bow) – Olimpiya o'yinlarida qo'llaniladi.
2. Kompozit (compound bow) – professional sport musobaqalarida ishlatiladi, ammo Olimpiya dasturiga kiritilmagan[4].

Kamondan o'q otishning amaliy va tarbiyaviy ahamiyati

Kamondan otish sporti nafaqat jismoniy tayyorgarlik, balki psixologik barqarorlikni ham talab qiladi. Bu sport turi quyidagi fazilatlarni shakllantiradi: diqqatni jamlash, sabr-toqat, iroda, qat'iyatlilik, tanani boshqarish, muvozanatni saqlash. Psixologlar fikricha, kamondan o'q otish asab tizimini mustahkamlaydi va stressni kamaytiradi.

Xulosa.

Kamondan o'q otish sportining tarixi insoniyat taraqqiyoti bilan chambarchas bog'liq. U dastlab ovchilik va himoya vositasi sifatida paydo bo'lib, keyinchalik harbiy san'at darajasiga ko'tarildi. Biroq zamon o'tishi bilan sport turiga aylanib, bugungi kungacha o'zining ommabopligini saqlab qoldi. Kamondan o'q otish nafaqat sport, balki tarix, madaniyat va milliy qadriyatlarning ajralmas qismidir. Bu sport turi yoshlarni jasorat, chidamlilik va diqqat bilan ishlashga o'rgatadi. Shu boisdan ham kamondan o'q otishni rivojlantirish, uni maktab va sport ta'lim tizimiga keng tatbiq etish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Алиханов, А. Спорт тарихи ва унинг ривожланиш босқичлари. – Тошкент: Академнашр, 2018.

2. Олимжонов, Қ. Камондан ўқ отиш асослари. – Тошкент: “Sharq” нашриёти, 2020.
3. История стрельбы из лука // Олимпийская энциклопедия. – Москва: Олимпия, 2021.
4. Murodov B. “Markaziy Osiyoda harbiy san’at tarixi”. – Samarqand: Ziyo, 2017.
5. Sunatov, J. R., Zikrillayeva, F., Husenova, M., & Sanayeva, M. (2025). INGLIZ TILINI O ‘QITISHDAGI MUAMMOLAR. University Research Base, 560-568.
6. Сунатов, Д., Тошмуродова, С., Анварова, Э., & Зикриллаева, Ф. (2025). Madaniyatlararo muloqotning ahamiyati. Объединяя студентов: международные исследования и сотрудничество между дисциплинами, 1(1), 141-143.
7. Сунатов, Ж., Холмуратова, Р., Зикриллаева, Ф., & Алишеров, Г. (2025). Kompyuter lingvistikasida kompyuter leksikografiyasining ahamiyati. Объединяя студентов: международные исследования и сотрудничество между дисциплинами, 1(1), 269-271.